

UŞAK ENGELSİZ YAŞAM BAKIM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:

2022/68

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 15.12.2022 tarihli ve 2022/935 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	ii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. MERKEZ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	2
2.2. MERKEZ PERSONELİ.....	2
2.3. KORUMA ALTINA ALINAN KİŞİLER.....	3
3. TESPİT GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER.....	4
3.1. FİZİKSEL KOŞULLAR.....	4
3.2. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELENİN ÖNLENMESİ, DİSİPLİN VE ŞİKÂYET MEKANİZMALARI.....	5
3.3. SAĞLIK VE BAKIM HİZMETLERİ.....	6
3.4. PSİKO-SOSYAL SERVİS HİZMETLERİ.....	7
3.5. BESLENME VE YEMEKHANE.....	8
3.6. FAALİYETLER VE GÜNLÜK YAŞAM.....	8
3.7. DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM, ZİYARET VE AİLELERLE ETKİLEŞİM.....	9
4. TAVSİYELER.....	10
4.1. <i>AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞINA YÖNELİK TAVSİYELER</i>	10

KISALTMALAR

m²	: metrekare
OPCAT	: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol
TIHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması

1. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK); 20.04.2016 tarih ve 29690 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6701 sayılı Kanun’la, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.
2. Türkiye, 14.09.2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT’in 1’inci maddesine göre Protokol’ün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*
3. 6701 sayılı Kanun’un 9/1-ı bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun’un 2/1-k bendine göre UÖM; *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.
4. 6701 sayılı TİHEK Kanunu’nun 9/1-j bendinde, Kurumun, özgürlüğünden yoksun bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda engelli bakım ve rehabilitasyon merkezlerine ziyaretler gerçekleştirmek TİHEK’in görev ve yetki alanına girmektedir.
5. Yukarıda anılan görevin icrası kapsamında, Uşak Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine¹ 11.08.2022 tarihinde *“habersiz”* bir ziyaret gerçekleştirilmiş olup ziyaret heyetinde; ... ile Kurumumuzun talebi doğrultusunda bir psikolog ve doktor yer almıştır.
6. Ziyaret, Merkez İdaresi ile yapılan ön görüşme ile başlamıştır. Ön görüşmede OPCAT ve UÖM hakkında bilgi verilmiş, Kurumumuzun 6701 sayılı Kanun’dan kaynaklanan yetki ve

¹ Bundan sonra kısaca “Merkez” olarak ifade edilecektir.

sorumlulukları Merkez İdaresine aktarılmış ve Merkeze ilişkin genel bilgiler edinilmiştir. Sonrasında, ziyaret heyeti tarafından Merkezde bulunan kullanım alanları gezilmiştir. Merkezde bulunan kullanım alanları gezilirken Heyete Merkez İdaresi eşlik etmiş, İdareden Merkezin işleyişine ilişkin bilgi alınmıştır.

7. Ziyaret sırasında engelli bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Engelli bireyler ile yapılan görüşmelere Merkez personeli dâhil edilmemiştir. Ziyaret, ilk gözlem ve tespitlerin Merkez İdaresiyle paylaşılması için yapılan son görüşme ile tamamlanmıştır.
8. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 18.01.2022 tarihli toplantısında alınan 2022/43 sayılı kararı ve Başkanlık makamının 09.08.2022 tarih ve 12503 sayılı oluruna istinaden Uşak Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine 11.08.2022 tarihinde gerçekleştirilen habersiz ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. MERKEZ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

9. Merkez, 72 kişi kapasiteli hizmet binasında, 13 yaş ve üzeri bakım ve korunmaya muhtaç zihinsel engelli kadınlara yatılı ve tüm engelli gruplarına gündüz bakım hizmeti vermek üzere 2010 yılında faaliyetlerine başlamıştır.² Ziyaret tarihinde Merkezde gündüz bakım hizmeti sunulmamaktadır.
10. Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinde bakılmakta iken hafif ve orta derecede raporu bulunan engelli bireylerin evlerde bakımlarının sağlanması ve engelli bireylerin toplumsal yaşamda daha aktif olması amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından “Umut Evi”³ adı verilen evde bakım ve rehabilitasyon odaklı hizmet modeli geliştirilmiştir. Bu kapsamda Merkezin mevcut kapasitesine ek olarak 25 kişi kapasiteli umut evi onayı verilmiş ve mevcut kapasite 97’ye çıkarılmıştır.

2.2. MERKEZ PERSONELİ

² Merkez, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün 25.11.2009 tarihli ve 208 sayılı Olur’u ile açılmıştır.

³ Engelli Bireylere Yönelik Umut Evleri Yönergesi’nin “Tanımlar” başlıklı 4’üncü maddesinin (e) bendi uyarınca; “Umut Evi: Her ilin sosyal, kültürel açıdan engellilerin kalması için uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde apartman dairesi veya müstakil binalarda 2 ile 6 arasında engelliye hizmet verilen, koordinasyon merkezine ve kuruluşlara bağlı mesken niteliğindeki yatılı ev tipi sosyal hizmet birimlerini,” ifade etmektedir.

11. Ziyaret tarihinde Merkezde 16'sı erkek, 75'i kadın olmak üzere 91 personelin görev yaptığı öğrenilmiş olup personele ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

UNVAN	SAYI
Merkez Müdür Vekili	1
Müdür yardımcısı	1
Psikolog	1
Sosyal Çalışmacı	1
Hemşire	3
Beden eğitimi öğretmeni	1
El işi öğretmeni	1
Bakım koordinatörü	1
Umut evlerinde çalışan bakıcı personel	17
Servisçi	2
Danışma yönlendirme personeli	5
Kaloriferci	2
Sağlık memuru	1
Teknisyen yardımcısı	2
Memur	1
Hizmetli	2
Bekçi	1
Müzik öğretmeni	1
Hemşire (Ek ders karşılığında)	1
Kurumda çalışan bakıcı personel	35
Aşçı	2
Bulaşıkçı	3
Temizlik Personeli	4
Şoför	2
TOPLAM	91

12. Merkezde çalışan 52 bakıcı personelin 2'sinin Yaşlı Bakımı Ön Lisans Mezunu olduğu, 50 kişinin ise 560 saat veya 400 saat engelli birey bakımı sertifikasına sahip olduğu, bu bağlamda Merkezde çalışma koşulunu yerine getirdikleri öğrenilmiştir. Ayrıca Merkez İdaresi tarafından personele hizmet içi eğitim kapsamında engelli bireylerin haklarına ilişkin eğitim verildiği de belirtilmiştir.

2.3. KORUMA ALTINA ALINAN KİŞİLER

13. Engelli bireylerin bakım merkezine yerleştirilebilmesi için mülki amirler, sağlık kuruluşları, köy muhtarları, genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları, çevrelerinde bulunan engelli bireylerin özel bakım merkezine yerleştirilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüklerine veya sosyal hizmet merkezlerine engelli bireyin rehabilitasyonu amacıyla bildirimde bulunabilmektedir. Ayrıca, diğer kamu kurum

ve kuruluşları, vatandaşlar, engelli bireylerin kendileri veya akrabaları da Merkezden hizmet alımı için talepte bulunabilmektedir.⁴ Bu çerçevede engelli bireylerin Merkeze kabulü, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün tertip veya nakil kararı ile yapılmaktadır.

- 14.** Engelli bireyin kuruluştan ayrılması ise zihinsel engelli birey için vasinin yazılı talebiyle, yapılabilmektedir. Bu taleplerin değerlendirilmesi, Kuruluş Koordinasyon ve Değerlendirme Kurulu'nun⁵ kanaati ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün kararı ile yapılmaktadır.
- 15.** Ziyaret tarihinde 25'i Merkeze bağlı umut evlerinde, 72'si Merkezde olmak üzere 13 yaş ve üzeri 97 engelli kadın bulunmakta olup tamamı yatılı olarak hizmet almaktadır.
- 16.** Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede engelli bireylerin yerleştirilmesinde yaş, engel durumları, kişilik özellikleri ve uyumlarının dikkate alındığı, uyum sağlayamayan engelli bireylerin yaşam alanlarının değiştirilebildiği öğrenilmiştir.

3. TESPİT GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

3.1. FİZİKSEL KOŞULLAR

- 17.** Merkezde 6 adet tek katlı villa tipi ev bulunmakta olup her evde 5 oda, 1 salon, 1 mutfak, 2 tuvalet, 1 banyo, 1 kiler ve 1 çamaşırhane bulunmaktadır. Engelli bireyler, evlerin 4 odasında kalmakta olup her bir oda 17 m² alana sahiptir.
- 18.** Merkezdeki evlerde ortak kullanım alanı olarak salon, mutfak, çamaşır odası, banyo ve tuvaletin bulunduğu görülmüştür. Salonda televizyon bulunduğu ve oturma grubunun yer aldığı; mutfağın geniş olduğu ve içerisinde buzdolabı, ocak, fırın ve bir adet masanın bulunduğu zeminde halının yer aldığı ve zeminin silinebilir olduğu görülmüştür.
- 19.** Merkezdeki evlerde banyoların 1 adet klozet ve 1 adet lavabonun yer aldığı; banyoların genel olarak temiz ve düzenli olduğu, temizlik araçlarının ve klozet bölümünde tutunma barının bulunduğu görülmüştür.
- Şehir merkezinde 5 adet ev, umut evi olarak kiralanmış olup her umut evi; 3 oda, 1 salon, 1 mutfak ve 1 banyo ile tuvaletten oluşmaktadır. Umut evlerinin geniş ve ferah olduğu görülmüş olup salonda 2 tane üçlü koltuk, 2 tane tekli koltuk, televizyon ünitesi, televizyon, çalışma masası, masaüstü bilgisayar ve zeminde halı; her odada 2 yatak, 2 dolap, 2 komodin

⁴ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik, m.12.

⁵ Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik, m.10.

ve zeminde halı; mutfak bölümünde buzdolabı, bulaşık makinesi, fırın ve yemek masası ile 6 sandalye; banyoda ise duşakabin, klozet, çamaşır makinesi ve diğer kişisel eşyaların yer aldığı görülmüştür.

20. Her umut evinde 5 engelli birey kalmakta olup evlerde görevli personelin 24 saat engelli bireylere eşlik ettiği, nöbet usulü görev paylaşımı yapıldığı belirtilmiştir.
21. Merkezde engelli bireylerin kullandığı odaların gün ışığı aldığı ve yerlerinin silinebilir olduğu, odalarda her engelli bireyin kullanımı için yatak, nevresim, battaniye, dolap vb. eşyaların bulunduğu, kişisel eşyaların dolaplarda düzenli bir biçimde durduğu, eşyaların temiz ve kullanıma uygun olduğu görülmüştür. Engelli bireyler ile yapılan birebir görüşmelerde odalarından memnun oldukları gözlemlenmiştir.
22. Merkeze ait idari binanın, engelli bireylerin kaldıkları villa tipi evlerin ve Umut Evlerinin ısınması doğalgaz ile sağlanmaktadır. Engelli bireyler ile yapılan görüşmelerde ısınmaya ilişkin bir sorun olmadığı belirtilmiştir.

3.2. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELENİN ÖNLENMESİ, DİSİPLİN VE ŞİKÂYET MEKANİZMALARI

23. İşkencenin önlenmesi noktasında Devletin işkence ve kötü muamele yapmama ve önleme konusunda negatif yükümlülüğü olduğu gibi işkence ve kötü muamele iddialarının etkin soruşturulması ve cezalandırılmasında pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır.
24. Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin 16'ncı maddesi; *“Taraf Devletler, Engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.”* şeklindedir.
25. Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede, hizmet alan engelli bireyin veya hizmet veren personelin ihtiyaç duyması halinde idareye veya idari personele sözel veya yazılı olarak şikâyette bulunabildiği, ayrıca şikâyet kutuları aracılığıyla da şikâyet alınabildiği öğrenilmiştir.
26. Merkezde yer alan yumuşak odaya ilişkin tutanaklar ve kamera kayıtları rastgele seçim usulüyle Heyet tarafından incelenmiş olup olağandışı bir durumla karşılaşılmamıştır.

27. Merkezde 2018 yılında 1 kişi, 2019 yılında 1 kişi, 2020 yılında 1 kişi ve 2022 yılında 1 kişi olmak üzere toplam 4 kişinin vefat ettiği öğrenilmiştir. Vefatların tümünün doğal ölüm olarak kayda geçtiği ve ziyaret tarihine kadar araştırma ve otopsi istenmediği ifade edilmiştir.
28. Ziyaret tarihine kadar adli vaka olarak kayda geçmiş 1 şikâyetin bulunduğu öğrenilmiş olup söz konusu olayda bir personelin Merkezde ikamet eden engelli bireye fiziksel saldırıda bulunduğu, olayın öğrenilmesinin ardından personelin iş akdinin feshedildiği ve olayın adli mercilere bildirildiği öğrenilmiştir.
29. Merkezde son 1 yıl içinde güvenlik güçlerine intikal eden adli vaka yaşanmadığı, 2022 yılı itibarıyla 5 ruhsal engelli birey hakkında toplam 59 tutanak/vukuat raporu hazırlandığı, sorunların genellikle küçük çaplı atışmalar ve konuşmalar vb. nedenlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Tutanaklar Heyet tarafından incelenmiş, ciddi bir vakaya rastlanmamıştır.
30. Ziyaret esnasında gerçekleştirilen görüşmelerde merkezde kalan bireylerin, personel ve Merkez İdaresinden memnuniyet duyduğu gözlemlenmiş, bir şikâyete rastlanılmamış, herhangi bir işkence, kötü muamele, aşağılayıcı ceza iddiası veya bulgusuyla karşılaşılmamıştır

3.3. SAĞLIK VE BAKIM HİZMETLERİ

31. Engelli bireylerin Merkeze ilk girişlerinin, sağlık taramasının ardından gerçekleştirildiği ve düzenli olarak her yıl sağlık taramalarının yapıldığı öğrenilmiştir. Bunun yanında, Merkezde kayıtlı tüm engelli bireylerin aynı aile hekimliğine kaydının olduğu, rahatsızlığı olan bir engellinin olması durumunda bağlı olunan aile sağlığı merkezinden hizmet alındığı, Merkeze düzenli olarak dış doktorunun geldiği, ilaç kullanan engelli bireylerin ilaçlarının bakıcı personel tarafından takip edilerek düzenli olarak verildiği ifade edilmiştir.
32. Acil sağlık ihtiyacı durumlarında 112 acil ambulans müdahalesi istendiği, hastanenin yakın konumda olduğu, bu nedenle ambulansın Merkeze hızlı şekilde ulaşabildiği belirtilmiştir.
33. Merkezde kalan engelli bireylerin sağlık dosyalarının, düzenli olarak ve ayrı ayrı kayıtların fiziki olarak tutulduğu ve revir içindeki dolapta muhafaza edildiği görülmüştür.
34. Merkez İdaresi tarafından sunulduğu ifade edilen sağlık hizmetleri engelli bireyler ile yapılan özel görüşmelerde Heyet tarafından sorularak teyit edilmiştir. Bu bağlamda Heyetimize herhangi bir şikâyet iletilmemiştir.
35. Engelli bireylere sunulan bakım hizmetlerine ilişkin Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede, engelli bireylerin pazar ve çarşamba günü olmak üzere haftada 2 gün duş aldıkları, bakıcı

personelin engelli bireylere yardımcı olduğu, kişisel temizlik ürünlerinin idare tarafından sağlandığı, sıcak ve soğuk suyun sürekli olarak bulunduğu ve bu konuda sıkıntı yaşanmadığı ifade edilmiştir. Heyet tarafından da musluklardan sıcak suyun aktığı teyit edilmiştir.

- 36.** İdare tarafından Merkezde ikamet eden engelli bireyler için belirli aralıklarla kuaför geldiği veya bakıcı personelin gözetimi altında kuaföre gidildiği bilgisi verilmiştir. Kuaför hizmetinin olduğu engelli bireylerle yapılan birebir görüşmelerde teyit edilmiştir.
- 37.** Engelli bireylerin kıyafetlerinin, saç ve tırnak temizliğinin iyi halde olduğu, görünür yerlerinde bir yaralanmanın mevcut olmadığı, genel olarak neşeli ve mutlu oldukları gözlemlenmiştir.
- 38.** Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliğine göre yatılı hizmet veren merkezde; ulusal bayram ve genel tatil günleri haricindeki haftanın altı iş gününün gündüz postasında bakılan her 36 bakıma muhtaç engelli birey için bir mesleki personel çalıştırılması gerektiği, umut evlerinde en fazla 5 engelli bireyin kalabildiği, dolayısıyla Umut Evlerinde 5 engelli birey için 1 mesleki personel çalıştırmak durumunda kaldıkları, hâlihazırda personel sorunu yaşamadıkları ancak Umut Evlerinin işleyişi ile mezkûr Yönetmelik arasında bu tip uyumsuzluklar olduğu, söz konusu uyumsuzluklar nedeniyle sorun yaşayabildikleri Heyete iletilmiştir.

3.4. PSİKO-SOSYAL SERVİS HİZMETLERİ

- 39.** Merkezde engelli bireylere yönelik ruhsal rehabilitasyon çalışmalarının düzenli olarak bireysel ve grup terapileri ile sağlandığı, engelli bireylerle yapılan görüşmelere göre ihtiyaçların belirlenerek uygulamaların bu çerçevede gerçekleştirildiği, Merkezde uygulanan psikolojik rehabilitasyon çalışmalarında Sağlık Bakanlığına bağlı toplum ruh sağlığı merkezlerinde ve hastanelerde uygulanan terapi uygulamalarının esas alındığı belirtilmiştir.
- 40.** Merkezde engelli bireylerin düzenli olarak ruh sağlığı takiplerinin yapıldığı, zihinsel engelli bireylerin psikiyatri tedavilerinin ayakta ilaçlı tedavi şeklinde uygulandığı öğrenilmiştir.
- 41.** Merkezde kalan ruhsal engelli bireylerin kendi aralarında kavga ettiği durumlarda, öncelikle personelin müdahalede bulunduğu, daha sonra meslek elemanlarının çalışma yaptığı ve çalışmalar sonucunda ilgili kişilerin barıştırılarak gözlem ile kontrollerinin sağlandığı, ancak kontrol dışı durum oluşması halinde son çare olarak hastaneye sevk edildikleri, mesleki çalışmalar ve tutanaklar ile bu tür olayların kayıt altına alındığı bildirilmiştir.

42. Merkez İdaresinin konuya ilişkin verdiği bilgiler engelli bireyler ile yapılan görüşmelerde teyit edilmiştir.

3.5. BESLENME VE YEMEKHANE

43. Yemeklerin Merkez mutfağında hazırlandığı ve kahvaltı, öğle ve akşam olmak üzere günde 3 ana, 1 ara öğün verildiği bilgisi edinilmiştir. Ana öğünlerin 09.00'da, 12:00'de ve 17:30'da; ara öğünün ise 20:00'de olduğu öğrenilmiştir.

44. Yaşam ve umut evlerinin mutfakları Heyet tarafından ziyaret edilmiş, mutfakların temiz olduğu, gıdaların standartlara uygun şekilde muhafaza edildiği gözlemlenmiştir. Gıdaların son kullanma tarihlerine ilişkin yapılan inceleme neticesinde son kullanma tarihi geçen ürün olmadığı görülmüştür.

45. Kahvaltının bakıcı personel tarafından hazırlandığı, peynir, zeytin, domates, çikolata, börek vb. gıdaların kahvaltı menüsünde yer aldığı öğrenilmiştir. Öğle ve akşam yemeklerinin ise Merkez mutfağında hazırlanarak evlere dağıtıldığı ifade edilmiştir. Ziyaret günü öğle yemeğinde servis edilen yemeklerin lezzetinin ve porsiyonunun yeterli olduğu görülmüştür.

46. Merkez İdaresi tarafından, günlük öğünler dışında talep olması halinde ayrıca market alışverişinin yapılabildiği belirtilmiştir.

47. Merkezde kalan engelli bireylerle yapılan görüşmelerde Merkez İdaresinin beslenmeye ilişkin verdiği bilgiler teyit edilmiş ve engelli bireylerin beslenme düzeninden ve yemeklerden memnun oldukları gözlemlenmiştir.

48. Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede umut evlerine ilişkin bir yönetmelik bulunmadığı, yalnız "Engelli Bireylere Yönelik Umut Evleri Yönergesi" bulunduğu, umut evlerine sağlanacak iâşe bedelinin ilgili Yönerge'de eksik olduğu, bu nedenle evlerin ihtiyaçlarının Merkezden karşılandığı ifade edilmiştir.

3.6. FAALİYETLER VE GÜNLÜK YAŞAM

49. Merkezde engelli bireylerin günlük yaşamının hafta içi saat 08.00'de, hafta sonu ise 08:30'da başladığı, her gün kahvaltı ve öğle yemeğinin ardından spor, kurs ve eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü, ayrıca her engellinin günde iki buçuk saat serbest zamana sahip olduğu öğrenilmiştir.

50. Merkezde ek ders karşılığında görevli 1 beden eğitimi öğretmeni, 1 el işi öğretmeni, 1 hemşire ile birlikte Halk Eğitim Merkezinden görevli 1 müzik öğretmenin görev yaptığı öğrenilmiştir.

- 51.** Covid-19 pandemisinden önce umut ve yaşam evlerinde kalan engelli bireylere yönelik birçok etkinliğin yürütüldüğü; söz konusu etkinlikler kapsamında beden eğitimi öğretmeninin gözetiminde günlük sabah yürüyüşleri, ilde bulunan park, bahçe ve spor salonlarında badminton, kort tenisi, masa tenisi ve spor yarışları gerçekleştirildiği, ayrıca Merkezde kalan ve aktivitelerde yetenekleri fark edilen engelli bireylerin Türkiye Özel Sporcular Federasyonunun düzenlediği yarışmalara katılmalarının sağlandığı belirtilmiştir. Yine bu dönemde el işi ve müzik öğretmenlerinin gözetiminde el işi ve müzik kurslarının yapıldığı, engelli bireyler tarafından üretilen ürünlerin Engelliler Haftası ve 3 Aralık Dünya Engelliler Günü gibi özel günlerde sergilendiği ve engelli bireylerden oluşan bando takımının özel günlerde ildeki kültür merkezinde program yaptığı ifade edilmiştir.
- 52.** Bununla birlikte Covid-19 pandemisi süreci nedeniyle 2020 yılı Mart ayından 2021 yılı Mart ayına kadar faaliyetlerin sınırlandırıldığı ya da tamamen durdurulduğu, 2021 yılı Mart ayından itibaren gündelik yaşamda normalleşmeye gidildiği öğrenilmiştir.

3.7. DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM, ZİYARET VE AİLELERLE ETKİLEŞİM

- 53.** Merkezde bulunan engelli bireylerin Merkezin sosyal servis biriminin uygun görüşü ile haftanın en az bir günü bakıcı personelin nezaretinde telefon ile görüşme gerçekleştirebildikleri, görüşme gerçekleştirilen engelli bireylerin, telefon ile görüşme yapmaları hususunda herhangi bir sorun yaşamadıkları, ayrıca dışarıdan yapılan aramalar üzerine de telefonla görüşebildikleri anlaşılmıştır. Öte yandan, Merkez İdaresi ile yapılan görüşmede engellilerin şahsi bilgisayar, cep telefonu vb. araçları kullanmalarına güvenlik ve özel hayatın gizliliği gerekçesiyle müsaade etmediklerini, bu nedenle engelli bireylerin aileleriyle görüntülü görüşme imkânına sahip olmadıkları, bakıcı personelin kontrolünde görüntülü görüşme için Merkeze bilgisayar veya tablet almak istediklerini ancak bütçelerinin yeterli olmadığı ifade edilmiştir. Engelli bireyler ile konuya ilişkin yapılan görüşmelerde, görüntülü görüşme talep edilen hususlardan biri olmuştur.
- 54.** Merkezde hizmet alan engelli bireylerin ev iznine çıkabilmeleri için ailenin dilekçe ile talepte bulunması gerektiği öğrenilmiştir. İzin talebi sonucunda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı meslek elemanları tarafından ailenin ikamet adresinde yapılan inceleme ile uygun görülmesi sonucunda engelli bireylerin ailelerinin yanına ev iznine gönderildiği belirtilmiştir.

4. TAVSİYELER

4.1. AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞINA YÖNELİK TAVSİYELER

55. Umut evlerinin Merkezden ayrı konumu, fiziksel koşulları ve buna bağlı olarak değişen ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda var olan Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği'nin umut evlerinde yürütülen bakım hizmetlerinin ve ihtiyaçların tamamını kapsamadığı ve Engelli Bireylere Yönelik Umut Evleri Yönergesi'nin yetersiz kaldığı, bu bağlamda Umut Evleri için ayrı bir Yönetmelik hazırlanması,

56. Engellilerin bakıcı personelin gözetiminde aileleri ile görüntülü görüşme yapabilmeleri için Merkeze bilgisayar veya tablet gibi araçların temin edilmesi,

hususları tavsiye edilmektedir.